

בית המשפט העליון
תקציר פסק הדין ברע"פ 6477/20 שחם נ' מדינת ישראל

תאריך מתן פסק הדין: 15.11.2021 בשעה 11:00

שופטי ההרכב: נ' הנדל, י' אלרון, י' וילנר

המערער: ניסו שחם

המשיבה: מדינת ישראל

בית המשפט העליון דן בסוגיית הרשעתו של נאשם בעבירת מרמה והפרת אמונים של עובד ציבור בשל דפוס התנהגות חוזר ונשנה שנהג בו, אף אם כל מעשה ומעשה שביצע – כשלעצמו – אינו מגבש עבירה פלילית.

נגד המבקש, אשר כיהן בתקופה הרלוונטית בשורה של תפקידים בכירים במשטרת ישראל, הוגש כתב אישום המייחס לו עבירה של מרמה והפרת אמונים ושלוש עבירות מין בשמונה פרשות שונות. במרבית הפרשות מתואר כי המבקש קיים קשרים מיניים עם שוטרות הכפופות לו, ולאחר מכן טיפל בבקשותיהן למעבר תפקיד בעודו מצוי בניגוד עניינים. בית משפט השלום הרשיע את המבקש בעבירה אחת של מעשה מגונה וזיכה אותו מיתר העבירות שיוחסו לו; ואילו בית המשפט המחוזי קיבל את ערעור המדינה והרשיע את המבקש גם בעבירות של הטרדה מינית והפרת אמונים. בפסק דינו, קבע בית המשפט המחוזי כי אף אם כל מעשה בודד של המבקש בקיום קשר אסור עם כפיפה ובהמשך טיפול בבקשותיה תוך ניגוד עניינים, לא הצדיק לבדו את הרשעתו בהפרת אמונים – הרי שהצטברות המעשים מצדיקה את הרשעתו בעבירה זו. בגין כלל העבירות נגזר על המבקש עונש מאסר בפועל של 10 חודשים. על כך הגיש ערעור ברשות לבית המשפט העליון, שעסק בסוגיה של "צבירת" מעשים שכל אחד מהם אינו פלילי כשלעצמו, לכדי עבירה פלילית של הפרת אמונים.

בדעת הרוב קבעו המשנה לנשיאה נ' הנדל והשופטת י' וילנר, כי יש להותיר את הרשעת המבקש במרמה והפרת אמונים על כנה, בניגוד לדעתו החולקת של השופט י' אלרון שהתערב גם בהרשעה וגם בעונש.

בפסק דינו בדעת מיעוט, השופט י' אלרון קבע כי אין לקבל גישה שלפיה הצטברות של מעשים – שכל אחד בפני עצמו אינו עולה כדי עבירה פלילית – תביא להפללת המעשים בדיעבד בעבירת מרמה והפרת אמונים. זאת, בעיקרו של דבר, מאחר שגישה מעין זו עומדת בסתירה חזיתית לעקרון החוקיות, המצייר קו גבול ברור המפריד בין התנהגות אסורה לפי חוק, להתנהגות מותרת, שהנוהג בה אינו מתחייב בפלילים; ואינה מתיישבת עם תכלית עקרון זה, של הגנה על הפרט מפני קביעות שרירותיות של רשויות החקירה והתביעה, באופן שאינו מאפשר לו לכלכל מראש את צעדיו בהתאם לנורמות

ברורות וידועות. זאת ועוד, גישה שלפיה ניתן לצבור מעשים שאינם פליליים לכדי עבירה אחת, עלולה להותיר את הרושם המוטעה לפיו די להסתפק בבחינת "דפוס התנהגות כולל" ולוותר על בחינת התקיימות היסוד העובדתי והיסוד הנפשי בכל אחד מהמעשים המיוחסים לנאשם עובד הציבור. לשיטת השופט אלרון, קשיים אלו משמעותיים במיוחד בהקשר של עבירת המרמה והפרת אמונים, לאור ניסוחה העמום של עבירה זו – אשר זכתה לביקורת רבה בפסיקה ובספרות לאור הקושי לעמוד על טיבה והיקפה. משכך, סבר השופט אלרון כי יש לזכות את המבקש מעבירת המרמה והפרת אמונים, ולהקל בעונש המאסר בפועל שנגזר עליו, כך שיעמוד על 6 חודשים אותם יוכל לשאת בדרך של עבודות שירות.

בפסק דינו בדעת רוב, ציין המשנה לנשיאה נ' הנדל כי יש עבירות שהעובר אותן עושה כן בגלל שהוא חוזר שוב ושוב על התנהגות פסולה, באופן שהצטברות המעשים ונסיבותיהם מביאות לכך שהמכלול חוצה את הרף הפלילי. כך למשל בעבירת התעללות בקטין או בעבירה של הטרדה טלפונית. ייתכן כי מעשה אחד של הורה כלפי ילדיו או ביצוע שיחת טלפון אחת אינם מהווים עבירה, אך המצב המשפטי משתנה כתוצאה מן הריבוי וההתמשכות של מעשים מעין אלה. ההצדקה נובעת מכך שהחברה חייבת לפעול באמצעים פליליים נגד תופעות חמורות, ולפעמים יש ו"הכמות עושה איכות". כך גם בעבירה של הפרת אמונים. תכליתה של עבירה זו היא להילחם נגד השחיתות בשירות הציבורי, באופן שהוא חיוני לקיום משטר דמוקרטי ראוי. זהו אינטרס ציבורי רם-מעלה. בענייננו, העבירה בוצעה במספר מקרים כאשר המבקש הכניס את עצמו פעם אחר פעם לניגוד עניינים בכך שקיים קשרים מיניים עם כפיפות, ואז המשיך לפעול חרף ניגוד העניינים בכך שטיפל בבקשותיהן של אותן כפיפות. החומרה נובעת ממעמדו הבכיר של המבקש ששירת גם כמפקד מחוז בדרגת ניצב; ממקום עבודתו במשטרת ישראל; ומן השילוב והחזרה על המעשים, כלפי מספר רב של שוטרים הכפופות לו ובמשך שנים. אף אם כל מעשה שביצע המבקש לא היה פלילי כשלעצמו, הוא בוודאי היווה הפרה של איסור משמעותי. הצבר של הדברים הופך את ההתנהגות לפלילית על-פי המבחנים שהותוו בפסיקה ביחס לעבירה של הפרת אמונים.

השופטת וילנר הצטרפה בהסכמה לחוות דעתו של המשנה לנשיאה נ' הנדל. בפסק דינה ציינה השופטת וילנר כי ריבוי מעשים פסולים הנצברים לכדי עבירה פלילית אחת, נסמכים זה על זה – כך שכל מעשה ומעשה מכתים אף את קודמיו – והצטברותם יחד היא-היא אשר מצדיקה הטלת אחריות פלילית, בבחינת סופם של הדברים מעיד על תחילתם. עוד ציינה השופטת וילנר כי המעשים אשר ביצע המבקש – מרום תפקידו – בהיותו אמון על שמירת החוק, פגעו גם פגעו באמון הציבור, בתפקיד אותו הוא ממלא, ובמערכת אכיפת החוק שאותה הוא מייצג, וכי מעשים אלה הם בליבת עבירת הפרת האמונים.